

Ukrcaj na parobrodu „Knez“

Josip Splivalo, San Francisco-California

II. PRIPREME ZA ZVANJE BRODSKOG KUHARA

Proljeće 1914. bilo je već na pragu i počeo sam misliti na novo ukrcaje. Kome da se preporučim? Nijesam doduše mario ići na more, ali nije bilo drugog izlaza. Bila je to tradicija ili bolje nesretni put za one, koji nijesu imali boljeg izbora za život. A ja sam nažalost pripadao ovima. More sam, istina, volio, u moru sam se maldane i rodio, ali more nije mene volilo, jer sam uvijek bio bolestan kad se brod valjao. Možda je to čudno za mornara, ali eto, tako je. Morska bolest je nešto vrlo neugodno. Čovjek je jedan čas zdrav i čvrst, a začas već ne vrijedi ni suhoga boba.

Moj mještanim i prijatelj Luka Lupis bio je kod kuće kratko vrijeme. On mi reče, da se u Trstu gradi novi parobrod »Knez« i da će mu biti potreban »mali«. Lupis je bio »mali« na starom »Knezu«, ali je »unapređen« za mornara, pa ako želim taj »položaj« da će me on preporučiti kapetanu Mići Dediolu, koji se u to vrijeme nalazio kod kuće u selu Kučištu. Kapetan Miće me je poznavao još od prošle godine kad sam se u Trstu bio ukrcao na »Mariji Imakulati« i kad sam njega i Luku Lupisa pohodio na starom »Knezu« za vrijeme dok se popravljao u Sakeri. Kapetan Miće je odmah na to pristao i reče mi, da će mi

javiti kad im bude potreba da dođem. Posebno mi istakne, da moram znati kuhati, jer da je i to jedna od dužnosti, koje ću morati vršiti na »Knezu«. To me je ošinulo, jer ja nijesam očekivao takav rad, a opet nijesam imao ni pojma o kuhanju, osim čaja, kafe ili da pofrigam jaje. Sve mi se smučilo. Kakova teška briga! Kuhati i to kuhati za šest osoba: kavu, doručak, objed i večeru.....

Kad sam se kući povratio i saopćio svojim, da ću ići na parobrod »Knez« i da ne ću biti daleko, majci je bilo veoma drago. Ali kad sam spomenuo, da ću morati i kuhati, nastala je zabuna. Majka se ipak prva snašla. Reče mi, da će me ona u toj vještini podučiti. Ali za to nije bilo vremena. Zabrinuta majka stala mi je pričati o kuhanju, nizati jedan recept za drugim, ali se u mojoj jednoj glavi sve to miješalo. Pošto je vrag bio odnio šalu, morao sam nešto pametno prožvakati, išao sam u Korčulu, kupio u papirnici pisanku i u znoju lica svoga stao sporo unositi sve ono što mi je majka kazivala. Ala mi čuvenog kuhara, koji nikada nije zavirio u kuhinju, nego će, držeći libar u ruci, kuhati, peći, miješati, začinjati, zalijevati.... Nazdravlje! Ali naredba je bila neopoziva i mornarski se kruh morao zaslužiti. Ispisao sam ti ja u mojoj bilježnici i priredbu kuhanog bakalara, žgvacet od bakalara, lešo

s krumpirima, »obrnuti« bakalar za jelo s pulentom, koja se tankim koncem sjekla. Tu je također bilo više načina kuhanja čorbe, kalandrake, rizota, makaruna, brodeta i mnogo toga još. Ništa majka nije izostavila pak ni način kuhanja ribe na »dalmatinski ribarski način«, koji je i danas poznat po cijelom svijetu među onima, koji znaju što je ukusna riba. Tu je bilo mojom nevjешtom rukom opisano svakojakih »paškvaranca« i mnogo toga, čega se moja majka prisjećala i strpljivo, velikom pažnjom diktirala, i to tako točno, kao da je sastavljala manifest za Franju Josipa. Bila je tu ispisana čitava kuharska umjetnost, da bi dobro došla i čuvenim Lloydovim kuharima, koji su, kad bi se s broda iskrcali, otvarali lokale s najboljim kuhinjama u Trstu i drugim gradovima te pravili »zlatnu bradu«. Za čitavog mog dužog ukrcanja na jednomo, malom »Knezu« nijesam najveći broj tih sladokusnih receptata uopće ni došao u priliku da okušam, bili smo jednostavni i skromni. Te je lijepe ricete moja majka dobro poznavala, jer su je dumne u samostanu u Aleksandriji o tome učile.

Ja sam za kratko vrijeme bio spreman za odlazak i svakodnevno sam čekao poziv da otputujem u Trst, gdje se u brodogradilištu »Knez« dovršavao. Pri ovom čekanju nijesam vrijeme uzalud gubio. Pomagao sam majci pri kuhanju i buljio u lonce što sam više mogao, pokušavajući tako barem malo prakse steći u svojoj novoj, teškoj dužnosti.

Napokon je pismo od kapetana Miće stiglo. Poziva me, da budem u Trstu početkom svibnja, to jest za osam dana. Kao po običaju pripremiše mi robu, ali ne onoliko kao prije, jer sam ovog puta znao što mi je bilo potrebno, a što ne i nijesam dopustio, da mi ni jedan famozni prsluk u vreću stave. A opet na ovom ukrcanju bit ću u blizini svojih i ako bi mi slučajno nešto zatrebalo lako bi mi mogli poslati. Dan odlaska je došao, majku sam zagrlio i poljubio, ali ovaj put nije bilo suza, jer smo se na to već bili obikli, a opet ovaj put nijesam odlazio u daleki svijet, već u naš lijepi Trst, a kasnije u veseli Split.

Kao po običaju išli smo do Korčule barkom, ali ovaj put u lijepoj barci, kojoj je bilo ime »Danica«. Pripadala je Janku Dominkoviću iz Gabelina sela. Janko ju je pažljivo držao kao ružu i u nju je bio zaljubljen kao da mu je, bože prosti, vjerenica, kako se to dešava mnogim strastvenim prijateljima mora. Otac mi je opet kupio tiket, kao po običaju, za treći razred. Ne znam zašto su taj prostor zvali treći razred, kad putnici tog razreda nijesu nikad imali pristojno mjesto, jer je u prvom redu tu dolazio svakovršni teret i životinje, a putnici — kako se koji mogao bolje snaći. Već sam putovao u trećem razredu nekoliko puta, a da me uši nijesu pojele, pa sam se nadao, da me ni ovog puta ne će. Spavati na vrećama i na bukaportama već sam se bio obikao i ništa boljega nijesam ni očekivao. Čudnovato je, ali bih uvijek prije dolaska na brod mislio kakav će teret biti u trećem razredu i koje će mi životinje činiti društvo: volovi, konji, mazge, svinje ili ovce i koze.

Nije više bilo potrebno, da me otac nekome preporuča, jer sam već u svojoj četrnaestoj godini dobro »poznavao svijet« i nije mi bio potreban tutor. Parobrod »Lovrijenac« se uz rivu privezao, nešto iskrcao i nešto ukrcao i otputovao. Kao po običaju ja sam se s ocem i sestrom Katicom pozdravio i opet poslije odlaska iz Korčule išao na onu stranu sa koje sam mogao vidjeti majku gdje me čeka na oltani, da me s ručnikom pozdravi, a ja sam nju pozdravljao rupčićem. Moj odlazak ovaj put nije bio uzbudljiv. Dolazak parobroda pred rivu, narod na rivi, putnici na palubi, trubljenje broda i sva ona triska i buka, koja se uvijek stvara pri dolasku i odlasku parobroda, nije me ni najmanje uzbudila. Moju glavu zaokupiše druge misli. U moje selo Viganj dolazili su za praznika đaci, koji su pohađali razne srednje i više škole. Među njima je bilo i onih dječaka s kojima sam ja pohađao pučku školu; oni sada nijesu više marili za nas neuke, nisu nas pravo ni opažali. U Orebiću i Kučistu bilo je slično. A na Korčuli je osobito bio velik broj đaka koje sam poznavao. Sve sinovi trgovaca, liječnika, odvjetnika, brodovlasnika. Svi bi oni provodili ljeto bezbrižno na moru, u čamcima, na kupanju i raznim drugim mladenačkim uživanjima. S palube »Lovrijenca« opazio sam tako jednu živu i radosnu grupu. Oni su se u gradu pripravljali za svoju budućnost, a ja sam išao na put napola spreman da kuham za šest

ljudi na jednom malom parobrodu. Dok su se, eto, oni veselo odmarali i u školi skupljali znanje, ja sam, njihov vršnjak, već nosio teret života. Bilo mi je načas malo oteško pri duši. Nijesam se osjećao manje vrijedan i manje bistar od njih, pa ipak njih je čekala bolja budućnost, jer su im prilike to dopuštale. Kad sam pri ovom pitanju bistrine uma, inteligencije, ne mogu, a da se ne sjetim, pišući sada, svog kasnijeg školovanja. Ovdje na sveučilištu učio sam matematiku. U vremenu kad sam prelazio na integrale i diferencijale, došla mi je u ruku mala knjižica s naslovom »Calculus Made Easy«, pisana od jednog profesora matematike, koji je u prvom svjetskom ratu bio instruktor balistike. Napisao je tu knjižicu, da olakša učenje kalkula, i na prvoj stanici bilo je napisano »What One Fool Can Do Another Can«, što bi se u slobodnom prijevodu moglo reći »Što može jedan može i drugi«. Ta me izreka vraća na moje mlade dane o kojima ovdje pišem. Ja nijesam bio zavidan svojim drugovima, ali mi se radala misao, da mogu i ja poći dalje. Mislio sam tada i na svoju majku i njezin životni put, koji je bio težak. Otac i majka govorili su šest jezika i imali veliko životno iskustvo. I za sebe sam osjećao, da nisam bez dara, da mi je obiteljski korjen usadio nešto. Dičio sam se ne samo svojim roditeljima nego i daljim precima, čija je svijetla pomorska i ljudska tradicija zračila u mojoj duši i svoj nažoj sredini, a to me je još više poticalo, da se osjećam tako malen i neuk. A ni marljiv nijesam bio. Ni na jednom ukrcanju me nijesu smatrali ni poslušnim dječakom, jer to stvarno i nijesam bio. Svoj zadatak sam vršio, ali ne sa zanosom, uvijek sam bio buntovan.

Na mom prvom putovanju za ukrcaj na parobrod »San Marco« pomogao mi je onaj dobri čovjek kapetan Ivo Andričević, na trećem se brinuo kapetan Habić, a ni na ovom putovanju nije me sreća iznevjerila. Bilo je to ovako. Jedna naša mještanka po imenu Frana Vicetović bila je udata za jednog Bokelja, Špira Marinovića. On je imao trgovinu u Adelaidi, u Australiji. Njih dvoje nakon nekoliko godina dođoše svojima u pohode, ona u svoje selo Gabelino, a on u Boku Kotorsku. Marinović je bio imućan, a i u kući Luke Vicetovića se dobro jelo i u obilju živjelo za vrijeme njihova boravka. Govorilo se, da je bilo i običaj, da su sobom donijeli srebrni pribor za jelo. Ja sam Marinovića poznavao, jer nas je dolazio posjećivati, a često je i prolazio ispred našeg prikuća i uvijek bi se zaustavio da se s ocem pročavrlja engleski. Ja nijesam znao da i on putuje parobrodom »Lovrijenac«. Dok sam majci mahao on mi se približi i stade se sa mnom razgovarati. Vrlo ga je interesiralo pripovijedanje o mojim mladim doživljajima. Kad je zvonce zazvonilo, što je bio znak za objed, on je otišao put drugog razreda, i ne videći me pokraj sebe, okrene se i vikne mi da što čekam, neka se požurim. Ja sam mu odgovorio, da sam ja putnik trećeg razreda i da se sobom imam dostatno hrane. Na to mi on primijeti, da je treći razred za životinje, a ne za ljude i neka požurim s njim. Sasvim da sam ja drage volje želio ići s njim objedovati u drugi razred, ipak sam se iz lažne skromnosti zahvalio na njegovoj ponudi. Kako se on međutim nije dao smesti, nas smo dvojica sišli u drugi razred, gdje smo se junački pogostili dobrim obilnim objedom. Ne samo da mi je platio objed već mi je i promijenio tiket od trećeg u drugi razred i platio krevet u kabini, koju je on bio zauzeo za sebe. Gostio me za cijelog putovanja do Trsta kao i sebe. Kad smo stigli u Split uzeo me sobom u šetnju po rivi i do Narodnog trga. Tu smo se dulje zadržali nego što smo smjeli, jer smo maldane zakasnili na brod, koji je već bio na odlasku kad smo se povratili. Marinović se prema meni tako srdačno odnosio kao da sam mu bio rođeni sin. Iako je bio imućan, imao je plemenito srce, koje se nije smrzlo u tuđem okrutnom svijetu.

Mene je mučila bojazan pri ovom ugodnom putovanju, da mi se ne ponovi slučaj kad sam putovao u društvu kapetana Habića na ukrcaj na »Mariju Imakulatu«, na kojem me putovanju pazio i mazio, a kad smo stigli na palubu »Marije Imakulate« ta je njegova pažnja išezla. I nakon udobnog divana na parobrodu »Lokrum« ja sam se prve noći na »Mariji Imakulati« maldane smrznuo. Nešto slična nijesam želio, da mi se i ovaj put dogodi, premda je ovo bilo ljetno vrijeme. Ali srećom toga ovaj put nije bilo.

(Nastavit će se)